

Відгук
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Артюшиної Марини Віталіївни
на дисертаційне дослідження
Дем'янюка Віктора Володимировича
«Формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку
ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці»,
представленого на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

В епоху глобальних суспільних перетворень, інтенсивних соціальних, політичних і економічних процесів економічна освіта стає стратегічним ресурсом розвитку національної економіки, зростання її конкурентоспроможності на світовому ринку. Кожна доросла людина, що живе в ринковому суспільстві, невід'ємно перетворюється на суб'єкта ринкових відносин з відповідним економічним мисленням, поведінкою, свідомістю та економічною культурою в цілому. Особливо це стосується фахівців, що отримують спеціальну економічну освіту. Окрім низки професійних знань, вмінь і навичок сучасний фахівець з економіки має характеризуватись комплексом важливих особистісних якостей, зокрема, підприємливістю, креативністю, комунікабельністю, а також виразною професійною спрямованістю, мотивацією, стійкою системою ціннісних професійних орієнтацій.

Проблема розвитку економічної культури фахівців є актуальною для подолання багатьох негативних соціально-економічних явищ: корупції, недобросовісної конкуренції, фінансових зловживань та ін. Тому у провідних країнах світу питанням розвитку професійної етики, свідомості, професійних ціннісних орієнтацій майбутніх економістів надзвичайно велика увага ще в процесі їхньої професійної підготовки. У низці країн (США, Великобританія, Ірландія та інші) існують спеціальні кодекси професійної етики бухгалтерів, які постійно переглядаються та вдосконалюються.

Отже, формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці є важливим завданням сучасної професійної освіти. Відповідно, тема дисертаційного дослідження Дем'янюка В.В. «Формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку

ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці» є актуальною для сучасної педагогічної теорії та практики.

Наукова новизна результатів дослідження.

Можна виділити такі результати дисертаційної праці, що характеризуються науковою новизною: обґрунтування ціннісної складової професійної освіти, феномену професійно-ціннісної підготовки майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку; розроблена на засадах аксіологічного підходу модель формування у майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці; педагогічні умови формування у майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці; дефініції понять «цінності», «ціннісні орієнтації», «ціннісні професійні орієнтації майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку»; критерії, показники та рівні сформованості у майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці та ін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження вирізняється ґрунтовністю наукових положень, висновків та рекомендацій, що підтверджується коректним вибором та використанням відповідних поставлених меті теоретико-методологічних засад, методів дослідження, аналізом широкого кола наукової літератури, дотриманням правил і процедур проведення педагогічного експерименту, статистичним обґрунтуванням значущості отриманих результатів.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Змістовно дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Анотація до дисертації за змістом і структурою відповідає встановленим вимогам.

У **вступі** до дисертації обґрунтовано актуальність наукового дослідження теми, показано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, подано дослідницьку мету та розкрито завдання дослідження, визначено його об'єкт та предмет. Чітко та повно описано методи дослідницької діяльності, окреслено наукову новизну отриманих результатів, його практичне значення. Вказано дані щодо впровадження та апробації отриманих результатів, публікації результатів дослідження, особистого внеску у спільних працях та структури роботи.

У першому розділі дисертації «Формування професійної підготовки студентів коледжів в умовах розвитку ціннісно-сислової сфери як психолого-педагогічна проблема» розкрито філософські засади досліджуваної проблеми, окреслено значення професійно-ціннісної підготовки майбутніх фахівців економічного напрямку та визначено психолого-педагогічні чинники ціннісно-орієнтованої фахової підготовки майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку.

Автор справедливо звертає увагу на те, що актуальною темою українського філософського та педагогічного дискурсу є пошук нових цінностей, що корелюються з базовими європейськими цінностями, а також шляхів їх досягнення та укріплення в суспільній свідомості. Також підтримуємо думку автора про провідне значення соціогуманітарних дисциплін для забезпечення концептуального фундаменту розвитку професійних цінностей майбутніх фахівців.

Автор виокремлює феномен професійно-ціннісної підготовки, чим обґрунтовує необхідність ціннісної складової професійної освіти, що спрямована на становлення духовно багатой, інтелектуально розвиненої, зрілої в етичному та ціннісному плані особистості, яка здатна адекватно та ефективно реагувати на життєві виклики. Вважаємо, що це важливий науковий висновок, який було б доцільно відобразити у науковій новизні дослідження. Також дослідником розглянуто відмінність між цінностями та ціннісними орієнтаціями, що сприяло уточненню змісту цих категорій.

На основі здійснених теоретичних узагальнень, дослідником уточнене розуміння педагогічних умов ціннісно-орієнтованої підготовки майбутніх фахівців.

Слід відмітити чітку теоретичну позицію автора, коректність посилань на використані наукові джерела та слушність здійснених теоретичних узагальнень.

У другому розділі дисертаційної праці «Теоретико-методологічні засади формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці» розглянуто структуру ціннісних професійних орієнтацій майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку; виокремлено критерії та рівні її сформованості; виділено організаційно-педагогічні умови формування у майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці; подано структурно-організаційну модель формування у майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці.

Дослідником розглянуто специфіку професійної діяльності у сфері бухгалтерського обліку, у тому числі професійних цінностей бухгалтера. На основі аналізу наукових джерел надано визначення поняття «ціннісні професійні орієнтації

майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку», визначено компоненти професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку. Підтримаємо перелік та зміст виділених видів професійно-ціннісних орієнтацій, а також критеріїв, показників та рівнів їхньої сформованості. Узагальнена інформація щодо структури ціннісних професійних орієнтацій майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку у фаховій підготовці за виділеними компонентами, критеріями, показниками та рівнями їх сформованості відображена наочно, що сприяє їх кращому співставленню.

На основі здійсненого автором теоретичного аналізу визначені педагогічні умови формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці, розроблено структурно-організаційну модель формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці. Розкриваючи зміст сформованої моделі автор виділяє її структурні блоки, обґрунтовує дидактичні принципи та методологічні підходи, що покладені в її основу, виділяє організаційно-педагогічні умови її реалізації. Для практичного втілення побудованої моделі автором розроблено спеціальну методичну програму, яка відображує основні етапи формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці. Запропонована модель гарно структурована, в цілому відображує зв'язки між виділеними компонентами.

У третьому розділі дисертації «Експериментальна перевірка моделі формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці» автором описано методику та організацію експериментальної роботи, проаналізовано результати проведеного експериментального дослідження.

Автор чітко окреслює ідею проведення експериментальної роботи, висуває гіпотези, що перевіряються шляхом педагогічного експерименту, формулює мету і завдання, визначає етапи та методи експериментального дослідження, вибірку опитаних, обґрунтовує статистичні методи перевірки значущості виявлених відмінностей в показниках контрольних та експериментальних груп.

Результати проведеного експериментального дослідження переконливо свідчать про ефективність використання розробленої моделі та педагогічних умов для формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

Найбільш суттєвими є наукові результати, що полягають у встановленні і обґрунтуванні педагогічних умов та розробленні структурно-функціональної моделі формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці. Зазначені результати одержані вперше, що підкреслює їхню наукову новизну. Достовірність наукових результатів дослідження забезпечується методологічним обґрунтуванням вихідних положень, комплексним застосуванням методів науково-педагогічного дослідження, аналізом експериментальних даних, які засвідчують позитивні зміни у змісті та структурі ціннісних професійних орієнтацій майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку.

Результати дослідження можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з економічних спеціальностей, при викладанні економічних дисциплін, для розроблення освітньо-професійних програм, укладання навчальних планів і робочих програм, навчально-методичних комплексів дисциплін, розробленні підручників та посібників, у післядипломній освіті викладачів закладів економічної освіти, при виконанні науково-дослідних робіт з проблем запровадження аксіологічного підходу до вищої і фахової передвищої освіти.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи відображено у достатній кількості публікацій автора, зокрема: 13 наукових публікаціях, серед яких 5 є одноосібними, 7 відображають основні положення дисертації (з них 2 – в зарубіжних виданнях), 2 розкривають апробаційний характер, 4 додатково висвітлюють результати дисертаційної праці (1 навчально-методичний посібник, 1 методичний посібник, 1 методичні рекомендації, 1 методична розробка).

Відповідність автореферату основним положенням дисертації

Автореферат відображає зміст і структуру дисертації, дає чітке уявлення про особливості проведеного дослідження та його результати. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення.

Дисертаційне дослідження проведено на належному науково-методичному рівні, однак не позбавлене окремих дискусійних моментів:

1. У цілі і завданнях дисертації спостерігаються розбіжності у відображенні запланованих результатів дослідження: у меті вказано *«теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити дієвість організаційно-педагогічних умов реалізації моделі формування у майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці»*, а у завданнях: *«Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці»*. Аналогічні розбіжності спостерігаються і в тексті дисертації.

2. Підтримуючі загалом розгляд автором філософських засад досліджуваної проблеми цінностей у першому підрозділі першого розділу дисертації, все ж вважаємо, що даний аспект дещо виходить за межі спеціальності, з якої захищається дисертація. Слід було докладніше зупинитися на аналізі наукових досліджень на засадах аксіологічного підходу в галузі теорії та методики професійної освіти, розглянути дослідженість питань ціннісно-професійної підготовки фахівців економічного напрямку.

3. Автором досить скромно окреслено наукову новизну здійсненого дослідження. До основних наукових здобутків автора слід було віднести обґрунтування ціннісної складової професійної освіти, феномену професійно-ціннісної підготовки, побудови авторської моделі професійної підготовки на засадах аксіологічного підходу.

4. Виділення дослідником організаційно-педагогічних умов формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці було б більш ґрунтовним за умови доповнення суто теоретичних обґрунтувань певними емпіричними даним (наприклад, результатами експертного опитування викладачів чи фахівців з бухгалтерського обліку).

5. Виходячи з наданого автором тлумачення поняття «педагогічні умови» як системи певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети – формування професійних компетенцій майбутніх фахівців (с. 69), вважаємо не зовсім вдалим формулювання першої педагогічної умови «Використання історико-філософського досвіду в процесі формування ціннісних професійних орієнтацій у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку». Мова йде скоріше про методологічні засади такої підготовки. Доцільніше було б сформулювати цю умову таким чином: «Модернізація змісту професійної підготовки майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку на засадах аксіологічного підходу».

6. У розробленій автором структурно-організаційній моделі формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці (с. 139) бажано було б показати зворотній зв'язок отриманих результатів з цілями професійної підготовки.

Проте, означені зауваження та побажання не є принциповими та не впливають на позитивну оцінку даного дослідження.

Загальна оцінка дисертації, висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам та можливість присудження наукового ступеню.

Дисертаційна робота Дем'янюка Віктора Володимировича за темою «Формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку теорії і методики професійної освіти.

Це дає підстави зробити висновок про те, що представлене дослідження відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.13 р. № 567, а її автор – Дем'янюк Віктор Володимирович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент -
завідувач кафедри педагогіки та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
доктор педагогічних наук, професор

М. В. Артющина

